

ÜMUMTƏHSİL MƏKTƏBLƏRİNDƏ COĞRAFIYA FƏNNİNİN MƏZMUNUNA YENİ YANAŞMA VƏ TƏHSİL PROQRAMININ (KURİKULUMUN) TƏTBİQİ

NƏRMİNƏ SEYFULLAYEVA

Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Bakı Dövlət Universiteti.

E-mail: neli57@rambler.ru

<https://orcid.org/0009-0007-9198-7734>

Məqaləyə istinad:

Seyfullayeva N. (2025). Ümumtəhsil məktəblərində coğrafiya fənninin məzmununa yeni yanaşma və təhsil proqramının (kurikulumun) tətbiqi. *Azərbaycan məktəbi*. № 3 (712), səh. 30–36

DOI:

10.30546/32898065.2025.3.1005

Məqalə tarixçəsi

Göndərilib: 07.03.2025

Qəbul edilib: 18.04.2025

ANNOTASIYA

Coğrafiya elminin müasir inkişaf istiqaməti məktəbdə tədris olunan coğrafiya fənninin məzmununa təsir edib. Coğrafiya elminin tədqiqat xarakterli olması fənnin tədrisində fəaliyyətyönlü istiqamətin üstün mövqeyə çıxmasına səbəb olub. Azərbaycanda məktəb coğrafiyası fənninin məzmununda dəyişikliklər hələ müstəqilliyin ilk illərindən başlasa da, əsaslı yeniliklər 2006-cı ildə qəbul edilən yeni təhsil proqramı (kurikulum) ilə həyata keçirilib. Bu proqramda coğrafiya fənninin məzmununda köklü dəyişikliklər edilərək, fiziki və iqtisadi-sosial coğrafiya ayrı-ayrı kurslar kimi deyil, birləşdirilmiş vahid fənn kimi təqdim olunub. Lakin bu dəyişiklik keçid xarakterli idi. Çünki qəbul edilən standartlarda bilik komponenti üstünlük təşkil edirdi. Təlim nəticələrində təhsilverən coğrafi biliklərin öyrədilməsini hədəfləyirdi. 2020-ci ildə qəbul edilən təkmilləşdirilmiş ən yeni təhsil proqramı (kurikulum) isə sadələşdirilməsi, daha sistemli şəkildə təqdim edilməsi, daha çox fəaliyyətyönlü olması ilə fərqlənir. Yeni təhsil proqramının üstün cəhətlərindən biri də təhsilalanlarda XXI əsr bacarıqlarını formalaşdırmaq məqsədinin aparıcı olmasıdır.

Açar sözlər: Yeni təhsil proqramı (kurikulum), məktəb coğrafiyası, məzmun xətləri, əsas və alt standartlar, fəaliyyət xətləri, təfəkkürlə və ünsiyyətlə bağlı səriştələr.

A NEW APPROACH TO THE CONTENT OF GEOGRAPHY AND THE IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL PROGRAM (CURRICULUM) IN GENERAL EDUCATION SCHOOLS

NARMINA SEYFULLAYEVA

Doctor of Philosophy in Pedagogy, Associate Professor, Baku State University. E-mail: neli57@rambler.ru
<https://orcid.org/0009-0007-9198-7734>

To cite this article:

Seyfullayeva N. (2025). A New Approach to the Content of Geography and the Implementation of the Educational Program (Curriculum) in General Education Schools. *Azerbaijan Journal of Educational Studies*. Vol. 712, Issue III, pp. 30–36

DOI:

10.30546/32898065.2025.3.1005

Article history

Received: 07.03.2025

Accepted: 18.04.2025

ABSTRACT

The modern development direction of the science of geography has influenced the content of school geography. The research-oriented nature of geography has led to the activity-based approach gaining a prominent place in the teaching of the subject. Although changes to the content of the school geography subject in Azerbaijan began in the early years of independence, fundamental reforms were implemented with the adoption of the new educational program (curriculum) in 2006. In this program, fundamental changes were made to the content of the geography subject, and physical and economic-social geography were presented not as separate courses, but as a unified, integrated subject. However, this change was transitional. Because the knowledge component had priority in the accepted standards. In the learning outcomes, the educator aimed to teach geographical knowledge. The latest improved educational program (curriculum), adopted in 2020, is characterized by its simplification, more systematic structure, and stronger focus on activity-based learning. One of the key advantages of the new educational program is its primary focus on developing 21st-century skills in learners.

Keywords: New educational program (curriculum), school geography, content strands, main and sub-standards, activity strands, competencies related to thinking and communication.

GİRİŞ

Coğrafiya dünyanın əksər ölkələrində uzun müddət ənənəvi elm sahələrindən və tədris fənlərindən biri kimi qəbul edilib. Bir elm kimi o hər zaman cəmiyyətdə coğrafi düşüncə və mədəniyyəti formalaşdırmağa xidmət edir. Coğrafiyanın elm kimi əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, təbiətdə və cəmiyyətdə baş verən bir çox hadisələrin səbəblərini coğrafi qanunauyğunluqlarla əsaslandırmaq mümkündür. Bu isə tədris fənni kimi təhsilalanlarda humanizm, təbiət və cəmiyyətə dialektik düşüncə, dayanıqlı inkişaf və təbiətin mühafizəsinin vacibliyi dünyagörüşünün formalaşmasına imkan verir.

Elm sahələrinin və onların əsasında yaradılan fənlərin inkişafında yeni istiqamətlərin yaranması coğrafiyanın da məzmununa əsaslı təsir göstərib. Coğrafiya bir elm sahəsi kimi antik dövrdən bəri bəşəriyyətə mühüm töhfələr verib, coğrafi kəşflər dövründə isə planetin xəritəsindəki “ağ ləkələr” silinərək müasir xəritə formalaşmış. Uzun müddət aparılan coğrafi tədqiqatlar təsviri xarakterli olsa da, zaman keçdikcə coğrafiya elm və eləcə də tədris fənni kimi təhlil sahəsinə çevrilib (Özey, Kılınc, Murad, 2014).

COĞRAFIYA ELMİNİN MÜASİR İNKİŞAF İSTIQAMƏTLƏRİ

Müasir dövrdə coğrafiya elmi əvvəlki düşüncədən uzaqlaşmış. Yeni yanaşma coğrafiyanın daha çox praktiki elm sahəsi olmasına imkan verir; cəmiyyətdəki əhəmiyyətini artırır; tədqiqat nəticələrinin iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində tətbiq edilməsinə imkan verir. Elmi tədqiqatların yekununda yaranan layihələrin lokal miqyasdan çıxaraq regional və qlobal miqyas qədər genişlənməsi elmin və eyni zamanda coğrafiya tədrisinin də aktuallaşmasına səbəb olur (Hetti, 2018).

Müasir coğrafi tədqiqatlar yeni ərazilərin kəşf edilməsinə istiqamətlənməyib. Tədqiqatların aparılmasında aşağıdakı istiqamətlər mövcuddur:

- məlum olan ərazilərdə mövcud olan potensialın öyrənilməsi;

- təbii şəraitdən səmərəli istifadə edilməsi;
- hər hansı məkanda biomüxtəlifliyin qorunması;
- ətraf mühitdə suyun, havanın keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması;
- ekoloji problemlərin yaranma səbəblərinin tədqiq edilməsi;
- demoqrafik vəziyyətin təhlili;
- şəhər və kənd yaşayış məskənlərinin problemlərinin həlli;
- yeni iş yerlərinin yaradılması;
- CİS (Coğrafi İnformasiya Sistemləri) tətbiq etməklə coğrafi informasiyaların toplanması, təhlili;
- kurort-turizm resurslarından səmərəli istifadə edilməsi;
- dayanıqlı inkişaf hədəflərinin həllində coğrafi informasiyaların tətbiq edilməsi;
- qoruq və milli parkların istifadəsi və digər aktual, cəmiyyət üçün maraqlı olan, iqtisadi cəhətdən əhəmiyyətli sahələr.

Coğrafi informasiya sisteminin tətbiq edilməsi ilə əlaqədar olaraq kartoqrafiya işlərində daha kəskin dəyişikliklər baş verib. Bunlara kartoqrafik təsvirlərin tərtibində aerokosmik üsulların tətbiq edilməsi, rəqəmsal və interaktiv kartoqrafik vasitələrin tərtib edilməsi, coğrafi informasiyaların modelləşdirilməsi və digər metodların tətbiqi aid ola bilər. Coğrafi tədqiqatlarda baş verən bu dəyişikliklər universitet və ümumtəhsil məktəblərində coğrafiyanın tədrisinə öz təsirini göstərməyə bilməz. Bu baxımdan müasir məktəb coğrafiyasının məzmunu və quruluşu əvvəlkindən xeyli fərqlənir. Məktəb coğrafiyasının uzun illər mövcud olmuş akademik məzmunu praktiki, fəaliyyətə yönülməli bacarıqlara əsaslanan istiqamətdə dəyişməkdədir. Ölkədə aparılan iqtisadi islahatlar təhsilalanları məşğulluq bazarı uğrunda mübarizə aparmaq üçün hazır olmağa məcbur edir. Bu isə xüsusilə universitetlərin coğrafiya fakültələrində köklü dəyişikliklər tələb edir. Ali məktəbə hazırlıq isə ümumtəhsil məktəblərində coğrafiyanın məzmununda islahatlar aparmağın zəruriliyini göstərir.

MƏKTƏB COĞRAFIYASININ MƏZMUNUNDAKI DƏYİŞİKLƏR

Azərbaycanda məktəb coğrafiyasında əsaslı dəyişiklik müstəqilliyin ilk illərindən başlayıb. Fənnin məzmununda və strukturunda edilən köklü dəyişikliyin mahiyyətində dünya ölkələrinə inteqrasiya əsas istiqamət idi. Ona görə də fənnin SSRİ dövründə tədris olunan və əsasən, Rusiyanın fiziki, iqtisadi və sosial coğrafiyasının öyrədilməsinə yönəlmiş, eyni zamanda xarici, xüsusilə inkişaf etmiş ölkələrdəki yaşayış şəraitinin guya ağır olması fikrini təbliğ edən məzmunu dəyişdirildi. Keçid dövrü üçün xarakter olan fənn proqramı qəbul edildi və Azərbaycan coğrafiyasının öyrədilməsi üçün saatların miqdarı artırıldı. Əsasən, mövzu başlıqları və məzmunu ifadə edən, müstəqillikdən əvvəlki dövrün varisi hesab edilən fənn proqramları yaradıldı. Hafizə və yadda saxlamaya əsaslanan informasiya yüklü dərsliklər tərtib edildi. Daha sonrakı illərdə məktəb coğrafiyasının tədrisində köklü dəyişikliklər aparıldı və coğrafiya kurikulumu qəbul edildi. Qəbul edilmiş kurikulumun əvvəlki fənn proqramından əsas fərqi coğrafi bilik və bacarıqların məzmun və həcmnin siniflər üzrə şagirdlərin yaş səviyyəsinə uyğun olaraq genişlənməsi və standartlar şəklində olması idi. Digər əsaslı dəyişiklik isə fiziki və iqtisadi-sosial coğrafiyanın sintezini yaradan vahid coğrafiyanın tətbiq edilməsi oldu. Təhsil proqramında (kurikulumda) və müvafiq olaraq tərtib edilmiş dərsliklərdəki dəyişikliklər ənənəvi üsulla işləyən müəllimlər tərəfindən birmənalı qarşılanmadı.

Cəmiyyətin inkişafı müxtəlif sahələrdə, o cümlədən təhsil sistemində yenilənməni, təkmilləşməni tələb edir. Bu baxımdan Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 29 sentyabr 2020-ci il, 361 nömrəli Qərarı ilə "Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartı və proqramlarının (kurikulumlarının) təsdiq edilməsi haqqında" sənəd qəbul edildi. İstifadə edilən təhsil proqramının (kurikulumun) təkmilləşdirilməsi zərurəti müxtəlif səbəblərdən irəli gəlirdi. Belə ki, coğrafiya fənni üzrə təhsil proqramında (kurikulumunda):

- Müasir dövrdə coğrafiya elminin məzmunundakı yeni istiqamətlər (şəhərsalma, CİS tətbiqi, ətraf mühit və dayanıqlılıq və s.) əvvəlki kurikulumda əks olunmurdu;

- Fənn üzrə ümumi təlim nəticələri mürəkkəb idi, ümumi orta və tam orta təhsil səviyyələri üzrə şagirdlərin yaş səviyyələri nəzərə alınmayıb (Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin milli kurikulumu. Bakı. 2006);

- Təhsil üzrə dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində tətbiq edilən forma və metodların tətbiqi imkanları zəif idi;

- Şagirdlərin müstəqil olaraq coğrafi bilik və bacarıqları əldə etməsi nəzərə alınmayıb;

- Fənnin məzmununda bilikeynlilik (xüsusilə deklarativ) və standartların fəaliyyət komponentində idraki bacarıqlar üstünlük təşkil edirdi.

Bu çatışmazlıqlar yeni təhsil proqramında (kurikulumda) nəzərə alınıb. 2006 və 2020-ci illərdə qəbul edilmiş təhsil proqramlarının təhlili göstərir ki, cəmiyyətin müasir inkişaf səviyyəsində yeniliklərin qəbul edilməsi vacib idi. Proqramların müqayisəsini müxtəlif istiqamətlərdə aparmaq olar:

a) Yeni kurikulumda ümumi təlim nəticələri fərqlidir.

Orta təhsil səviyyəsinin sonunda təlim nəticələri:

1. *coğrafi hadisə və proseslərin mahiyyətini izah edir;*

2. *kartoqrafik bacarıqlar nümayiş etdirir;*

3. *coğrafi hesablamaların nəticələrinin tətbiq sahələrini şərh edir;*

4. *ölkənin coğrafi xüsusiyyətlərini və iqtisadi inkişaf potensialını şərh edir.*

Tam orta təhsil səviyyəsinin sonunda təlim nəticələri:

1. *coğrafi hadisə və prosesləri əlaqələndirir;*

2. *fiziki-coğrafi və iqtisadi-coğrafi qanunauyğunluqları şərh edir;*

3. *müxtəlif məzmunlu kartoqrafik vasitələr tərtib edir;*

4. *coğrafi məlumatların müqayisəli təhlilini aparır və proqnozlar verir;*

5. *geosiyasi dəyişiklikləri təhlil edir, ümumiləşdirmələr aparır, bu dəyişikliklərin ölkəyə təsiri barədə mülahizələr irəli sürür.*

Göründüyü kimi, yeni kurikulumda təlim nəticələri sadə və aydın şəkildə yazılması ilə əvvəlkindən fərqlənir. Bu, fənlərin sadələşdirilməsi tələbinə uyğundur. Təlim nəticələrində bacarıqların Blum taksonomiyasına uyğunluğu da müsbət yanaşmadır.

b) Yeni təhsil proqramında qəbul edilən məzmun standartlarının sayı, məzmunu və siniflər üzrə bilik daşıma həcmi fərqlidir (Cədvəl 1).

Cədvəl 1-dən göründüyü kimi, əvvəlki təhsil proqramında yaş səviyyəsi nəzərə alınmadan bütün siniflərdə standartların sayları eynidir. Əsas standartların sayı eyni və məzmunu dəyişməzdir. Lakin yeni kurikulumda isə yuxarı siniflərə doğru standartların sayı artır və eyni zamanda məzmunu dəyişir.

c) Təhsil proqramlarında məzmun xətlərinin sayı və adları fərqlidir (Cədvəl 2).

Yeni kurikulumu hazırlayanlar əvvəlki kurikulumda məzmun xətlərinin dinamik olmadığını, bəşəriyyətin ən mühüm problemi olan ekoloji

vəziyyətin və dayanıqlılığın nəzərə alınmadığını mənfi qiymətləndiriblər. Onlar müasir dövrdə hər hansı məkanın fiziki, geosiyasi mövqeyinin aktual olduğunu, təbii və bəşəri sistemləri bir-birindən asılı olan sistemlər kimi öyrənməyin vacibliyini bildiriblər. Ətraf mühit və dayanıqlılığın isə dünyanın müxtəlif ölkələrinin təhsil sistemində aparıcı rolda olmasına əsaslanıblar.

d) Yeni kurikulumun əvvəlkindən üstün cəhəti Azərbaycan Respublikasına aid standartların verilməsidir. Əvvəlki standartlarda bu istiqamət nəzərə alınmayıb.

Coğrafiya kurikulumunun yeni variantının təhlili belə nəticəyə gəlməyə imkan verir ki, məzmun standartlarının dərsliklərdə reallaşdırılması təhsilçilərdə aşağıdakı keyfiyyətləri formalaşdırma bilər:

- Təbiət-insan əlaqəsini anlamaq və tətbiq etməyi bacarmaq;
- Təbiətdə və cəmiyyətdə baş verən hadisə və proseslərə coğrafi aspektdən yanaşmaq;

Cədvəl 1 Məzmun standartlarının siniflər üzrə paylanması

2006-cı il kurikulumuna əsasən				2020-ci il kurikulumuna əsasən			
Siniflər	Məzmun xətti	Əsas standart	Alt standart	Siniflər	Məzmun xətti	Əsas standart	Alt standart
VI	3	6	20	VI	3	7	23
VII	3	6	20	VII	3	7	20
VIII	3	6	20	VIII	4	7	26
IX	3	6	20	IX	4	8	25
X	3	6	20	X	4	11	27
XI	3	6	20	XI	3	12	34
Cəmi	3	6	120	Cəmi	4	52	155

Cədvəl 2 Təhsil proqramlarında məzmun xətlərinin sayı və adları

2006-cı il kurikulumunda	2020-ci il kurikulumunda
1. Coğrafi məkan	1. Mövqe və məkan
2. Təbiət	2. Təbii sistemlər
3. Cəmiyyət	3. Bəşəri sistemlər
	4. Ətraf mühit və dayanıqlılıq.

- Coğrafi hadisə və prosesləri lokal, regional və qlobal miqyasda təhlil etmək;
- Problemlərin həllinə dair mülahizələr irəli sürmək və strategiyalar hazırlamaq səriştəsi;
- Coğrafi hadisə və prosesləri fənlərarası integrasiyanı nəzərə alaraq dəyərləndirmək;
- Dayanıqlı inkişafın əhəmiyyətini qiymətləndirmək və davamlı inkişaf strategiyasına uyğun davranmaq;
- Müxtəlif mədəniyyətlərə və milli-mənəvi dəyərlərə hörmət etmək;
- Müasir dünyanın və ölkəmizin inkişafına töhfələr vermək;
- Təbiət və insan resurslarından qənaətlə istifadə etməyi bacarmaq;
- Vətəni və millətini sevən vətəndaş məsuliyyətini dərk etmək.

Coğrafiya üzrə yeni təhsil proqramında təhsilalanlarda formalaşdırılması nəzərdə tutulan dəyər və səriştələr (təfəkkürlə bağlı səriştələr – yaradıcılıq (kreativlik), tənqidi təfəkkür, problem həlletmə, qərar qəbuletmə, müstəqil öyrənmə; fəaliyyətlə bağlı səriştələr – ünsiyyət, əməkdaşlıq, rəqəmsal savadlılıq, informasiya savadlılığı, maliyyə savadlılığı; dəyərlər – milli kimliyin dərk edilməsi və milli iftixar hissi, fəal vətəndaş mövqeyi, şəxsi və sosial məsuliyyət, demokratiya və insan hüquqlarına hörmət, mədəni müxtəlifliyə hörmət) əsas götürüldü (Abbasov, 2010).

Yeni coğrafiya proqramında (kurikulumda) məzmunun sadələşdirilməsi və daha çox bacarıqyönlü olması əsas hədəf kimi qəbul edilib. Coğrafiyanın əsas xüsusiyyətlərindən biri olan onun tətbiqi xarakterli olması proqramda ifadə olunub. Belə ki, çöl tədqiqatları və xəritəşünaslıq kimi texniki və bacarıqyönlü standartlara geniş yer verilib. Fənnin tədrisində qəbul edilən prinsiplər və onların izahı da (varislik, müasirlik, əyanilik, tədqiqatyönlülük, şagirdyönlülük, inkişafyönlülük) kurikulumda öz əksini tapıb. Bundan əlavə, coğrafiya fənninin tədrisi zamanı şagirdlərdə bacarıqların formalaşdırılmasını təmin edən fəaliyyət xətlərinin də (müşahidə etmə, proqnoz vermə, xəritə üzərində iş, problem həll etmə, mühakimə yürütmə, müqayisə və təhlil etmə, tətbiq etmə, sistemləşdirmə və təsnif etmə, təqdim etmə) izahı verilib.

Müasir dövrdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı nəzərə alınmış, xüsusilə məkan informasiya texnologiyaları və süni peyk sistemləri sayəsində rəqəmsal coğrafiya elmi formalaşmış, ən mühüm sahələrdən biri olan Coğrafiya İnformasiya Sistemlərinə (CİS) aid standartlar hazırlanmış, yaxud standartların şərhlərində CİS-ə xüsusi yer ayrılıb. Standartların məzmununda VI sinifdən başlayaraq XI sinifdək varislik prinsipi əsasında bilik və bacarıqların genişlənməsi prinsipi gözlənilib. Məsələn, VI sinifdə 6-1.2.4 CİS-dən istifadə metodlarını şərh edir, VII sinifdə 7-1.1.2 coğrafi mövqeyi müəyyən edərkən CİS-dən istifadə edir, VIII sinifdə 8-3.1.3 əhalinin yerləşməsinə təhlil edir (CİS-dən istifadə etməklə), IX sinifdə 9-1.1.3. CİS-dən istifadə edərək təhlillər aparır, X sinifdə 10-fəlakətlərin nəticələrini izah edir (CİS vasitəsi ilə), XI sinifdə 11-4.1.3 lokal, regional və qlobal miqyaslı riskləri dəyərləndirir (CİS vasitəsi ilə), onların standartları “Coğrafiya” dərsliklərində reallaşdırılır. VI sinfin “Coğrafiya” dərsliyində CİS-in mahiyyəti, istifadə imkanları şagirdlərin yaş səviyyəsinə uyğun olaraq “Məkanı tanıyaq” mövzusunda təqdim edilib. Mövzuda şagirdlər mətn və şəkillərin köməyi ilə CİS-in mahiyyəti, onu yaradan layların məzmununu öyrənir.

Coğrafiya fənni üzrə yeni təhsil proqramı əsasında dərsliklər Azərbaycan Respublikası Təhsil İnstitutunda tərtib edilir və Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin razılığı ilə nəşr edilir. Əvvəlki illərdən fərqli olaraq bu dərsliklər ilk iki ildə yalnız pilot siniflərdə tədris olunur. Həmin müddətdə dərsliklərdə mövcud olan çatışmazlıqlar aradan qaldırılır. 2024-2025-ci tədris ilində ümumtəhsil məktəblərinin VI sinifində yeni dərslik bütün məktəblərdə, VII və VIII siniflərdə isə pilot məktəblərdə tədris olunmağa başlanılıb. Dərsliklərlə yanaşı, “Şagirdlər üçün iş dəftəri”nin də nəşr olunması təhsilalanların praktiki fəaliyyətinin yüksəldilməsinə imkan yaradır. Siniflər üzrə “müəllimlər üçün metodik vəsait”in elektron variantının təqdim edilməsi də təqdirəlayiqdir. Dərslik və iş dəftərlərinin iki hissədən (birinci və ikinci yarımla) ibarət olmasını valideynlərin arzusunun nəzərə alınması kimi qiymətləndirmək olar.

Dərsləklər və iş dəftərləri əvvəlki illərdən fərqli olaraq A4 formatındadır. Mövzuların quruluşu da əvvəlki dərsləklərdən fərqli olub 5E modelinə uyğun yazılıb.

NƏTİCƏ

Coğrafiya üzrə yeni təhsil proqramı (kurikulum) əvvəlkindən fərqlənir. Yeni kurikulumda:

- fənnin məzmununun sadələşdirildiyi;
- beynəlxalq miqyasda tədris olunan coğrafiya məzmununa inteqrasiya edildiyi;
- təhsilənlərin XXI əsr bacarıqlarına uyğun formalaşdırılma meyilləri;
- öyrənmə prosesində şagirdlərin müstəqilliyi;
- coğrafi biliklərin praktiki olaraq tətbiq edildiyi;
- təhsilənlərə beynəlxalq fənn olimpiadalarında iştirak fürsətləri qazandırdığı aydın şəkildə görünür.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

- ¹ Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin milli kurikulumu. Bakı. 2006.
- ² Azərbaycan Respublikasının ümumi təhsil müəssisələri üçün coğrafiya fənni üzrə təhsil proqramı (kurikulum) (VI-XI siniflər), 2020.
- ³ Abbasov Ə. (2010). Kurikulum islahatının əsas istiqamətləri. "Azərbaycan məktəbi" jurnalı № 4.
- ⁴ Hetti, C. (2018). Müəllimlər üçün görünən təlim. TEAS Press, Bakı.
- ⁵ Özey, R., Kılınc, Y., Ateş M. (2014). Farklı ölkələrdə Coğrafiya eğitimi və öğretimi. Pegem Akademi, Ankara.
- ⁶ Ələkbərov, F., Seyfullayeva, N., Şabanova, Y. (2024). VI sinif üçün "Coğrafiya"dərsliyi 1-ci hissə Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi. "Şərq-Qərb" nəşriyyatı.
- ⁷ Ələkbərov, F., Seyfullayeva, N., Şabanova, Y. (2024). VI sinif üçün "Coğrafiya"dərsliyi 2-ci hissə Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi. "Şərq-Qərb" nəşriyyatı.
- ⁸ <https://arti.edu.az/wp-content/uploads/2024/11/Cografiya-f%C9%99nn-kurikulumu-Layih%C9%99.pdf>
- ⁹ <https://www.scribd.com/document/766464377>
- ¹⁰ <https://edu.gov.az/az/esas-senedler/4316>
- ¹¹ <https://www.researchgate.net/publication>